

**BOLALAR VA O'SMIRLAR ORASIDA IJROCHILIK MOTIVATSIYASINI
OSHIRISHNING PSIXOLOGIK VA DIDAKTIK ASOSLARI**

Andijon davlat pedagogika instituti

Ijtimoiy gumanitar fanlar va san'at fakulteti 2-bosqich talabasi

Rustamova Maxsuma Farxodbek qizi

Ilmiy raxbar: Andijon davlat pedagogika instituti

dotsenti X.Botirova

rustamovamahsuma7@gmail.com

+998916166648

Annotatsiya: Ushbu maqolada bolalar va o'smirlar orasida ijrochilik motivatsiyasini shakllantirish va rivojlantirishning psixologik hamda didaktik asoslari tahlil qilinadi. Unda yoshga xos psixologik xususiyatlar, motivatsion omillar, ijodiy qobiliyatlarni rag'batlantirish usullari, musiqiy ta'lim metodlarining ahamiyati haqida so'z yuritiladi. Maqola ijrochilik faoliyatiga bo'lgan qiziqishni oshirishda o'qituvchi roli, individual yondashuv, emotsional holat va ijobiy muhitning ta'siri haqida amaliy tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Abstract: this article analyzes the psychological and didactic foundations of developing and enhancing performance motivation among children and adolescents. it discusses age-specific psychological characteristics, motivational factors, methods for stimulating creative abilities, and the importance of teaching methods in music education. the article also provides practical recommendations on increasing interest in performance activities, highlighting the role of the teacher, individualized approaches, emotional state, and the impact of a positive learning environment.

Kalit so'zlar: ijrochilik motivatsiyasi, bolalar psixologiyasi, o'smirlar, musiqiy ta'lim, didaktik yondashuv, ijodiy rivojlanish, rag'batlantirish.

Keywords: Performance Motivation, Child Psychology, Adolescents, Music Education, Didactic Approach, Creative Development, Encouragement.

Kirish

Motivatsiya murakkab psixofiziologik jarayon bo'lib, u ehtiyojlar, motivlar va maqsadlarning o'zaro ta'siriga asoslanadi. Turli xil psixologik nazariyalar motivatsiyaning shakllanishini turli pozitsiyalardan tushuntiradi:

O'z taqdirini o'zi belgilash nazariyasi (Deci & Ryan, 1985, 2000): Bu nazariya ichki va tashqi motivatsiyani ajratib turadi. Ichki motivatsiya faoliyatning o'ziga qiziqish va

zavq bilan, tashqi motivatsiya esa mukofot yoki jazo kabi tashqi omillar bilan bog'liq. Barqaror motivatsiyani shakllantirish uchun asosiy psixologik ehtiyojlarni qondirish muhim:

Avtonomiya: o'z faoliyati va tanlovini nazorat qilish zarurati.

Kompetentsiya: muvaffaqiyat va samaradorlikni his qilish zarurati.

Bog'lanish: tegishlilik va tan olish zarurati.

Kutish-qiymat nazariyasi (Vroom, 1964): Ushbu nazariyaga ko'ra, motivatsiya muvaffaqiyatni kutish va natijaning qiymati bilan belgilanadi. Agar bola o'z qobiliyatiga ishonmasa yoki faoliyatning mazmunini ko'rmasa, uning motivatsiyasi past bo'ladi. Bolalarda haqiqiy o'zini o'zi qadrlash va faoliyatning qiymatini tushunishni rivojlantirish muhimdir. Atribut nazariyasi (Heider, 1958; Weiner, 1985): Bu nazariya odamlarning muvaffaqiyat va muvaffaqiyatsizliklarining sabablarini qanday izohlashini tushuntiradi. Muvaffaqiyatni ichki va boshqariladigan omillar (harakat, qobiliyat) bilan bog'lashga moyil bo'lgan bolalar buni tashqi va boshqarib bo'lmaydigan omillar (omad, vazifaning qiyinligi) bilan bog'laydiganlarga qaraganda ko'proq motivatsiyaga ega. Bolalarni o'z harakatlarining sabablarini tahlil qilishga o'rgatish va qiyinchiliklarga chidamlilikni rivojlantirish muhimdir.

O'sish tafakkuri nazariyasi (Dweck, 2006): Ushbu nazariyaga ko'ra, o'sish tafakkuriga ega bo'lgan bolalar (qobiliyatlarni rivojlantirish mumkinligiga ishonadilar) qat'iy fikrlash tarziga ega bo'lgan bolalarga qaraganda ko'proq g'ayratli bo'lishadi (qobiliyatlar tug'ilishda berilganligiga ishonadilar). Natijalarni emas, balki sa'y-harakatlarni mukofotlash va xatolarga ijobiy munosabatni o'rganish imkoniyati sifatida rivojlantirish muhimdir.

Bolalar va o'smirlar tarbiyasida musiqiy ijrochilik faoliyati muhim o'rin egallaydi. Ushbu yosh davrlarida san'atga bo'lgan qiziqish, his-tuyg'ular orqali dunyoni anglash kuchli bo'ladi. Shu sababli ijrochilikka bo'lgan motivatsiyani to'g'ri shakllantirish ularning ijodiy salohiyatini yuzaga chiqarishda asosiy omillardan biridir. Bunda o'qituvchining didaktik yondashuvi va psixologik qo'llab-quvvatlovi muhim ahamiyat kasb etadi.

"Zamonaviy ta'lim jarayonida bolalar va o'smirlarni ijodiy rivojlantirish, ularning ijrochilik salohiyatini shakllantirish masalalari dolzarb hisoblanadi. Ijrochilik motivatsiyasini oshirish, ayniqsa musiqa san'atida, bolalar va o'smirlarning qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqolada ijrochilik motivatsiyasining psixologik va didaktik asoslari tahlil qilinadi hamda uni oshirishga xizmat qiluvchi samarali metodlar keltiriladi."

"Motivatsiya bolalarning har qanday faoliyatida asosiy dvigatel hisoblanadi. Ijrochilikda motivatsiya ularning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi va ijodiy faoliyatga bo'lgan qiziqishni kuchaytiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolalarning muvaffaqiyati ularning ichki motivlari bilan bog'liq bo'lganida yanada oshadi.

Xususan, amerikalik psixolog Abraham Maslowning ehtiyojlar iyerarxiyasi nazariyasi ham bunga dalildir."

Musiqi darslarida interfaol o'yin usullari, audiovizual materiallardan foydalanish va jamoaviy ijro bolalar va o'smirlarning ijrochilik motivatsiyasini oshiradi. Shu bilan birga, musiqiy darslarning mazmunini bolalarning yosh xususiyatlariga mos ravishda tashkil etish, ularda qiziqish uyg'otishning asosiy omillaridan biridir. Didaktikada zamonaviy texnologiyalar, masalan, multimediya vositalaridan foydalanish ijrochilik samaradorligini oshirishda katta rol o'ynaydi.

Didaktik asoslar quyidagi yo'nalishlarda ko'rinadi:

Individual yondashuv – har bir o'quvchining qobiliyati, temperamenti va qiziqishiga mos topshiriqlar berish.

Rag'batlantirish va baholash tizimi – ijobiy fikr, yutuqni e'tirof etish, musobaqalarda ishtirok etish;

Ijodiy erkinlik – improvizatsiya, kompozitsiya yoki o'z g'oyasini musiqa orqali ifoda etishga imkon yaratish;

Integratsiyalashgan ta'lim – musiqa, adabiyot, tasviriy san'at bilan bog'liq topshiriqlar orqali motivatsiyani mustahkamlash;

AKTdan foydalanish – interaktiv vositalar, audio-vizual materiallar yordamida o'quvchilarning qiziqishini oshirish.

Ijrochilik faqat mahorat emas, balki ijodiy fikrlashni ham talab qiladi. Bolalar va o'smirlarni ijodkorlikka rag'batlantirish uchun musiqiy asarlar yaratish jarayonida ularning ishtirokini ta'minlash lozim. Bu borada mashhur metodist pedagoglar, masalan, Karl Orf va Suzuki metodlarining ahamiyati katta."

XULOSA

Bolalar va o'smirlar orasida ijrochilik motivatsiyasini oshirish uchun psixologik va didaktik yondashuvlarni uyg'unlashtirish zarur. To'g'ri tanlangan motivatsion usullar ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishga, shuningdek, bolalarda musiqiy san'atga nisbatan qiziqish va ishtiyoqni kuchaytirishga xizmat qiladi. Ushbu maqolada keltirilgan usullar va yondashuvlar bu borada samarali bo'lishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- "1. Maslow A. H. Motivation and Personality. Harper and Row, 1954.",
- "2. Suzuki S. Nurtured by Love: The Classic Approach to Talent Education. Alfred Music, 1983.",
- "3. Orff C. Music for Children. Schott Music, 1950.",
- "4. Davydov V.V. Educational Psychology. Moscow: Pedagogy Press, 1986.",
- "5. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim Dasturi. Toshkent, 2022."